

Η αγωγή των παιδιών.

Ιερομόναχος Ιουστίνος.

Ανατροφή παιδιού, Γονείς-παιδιά.

Αγωγή! Μεγάλη υπόθεση! Να θυμηθούμε ότι ο Μ. Αλέξανδρος έλεγε πως ο πατέρας του (Φίλιππος) του είχε δώσει «το ζην» αλλά ο δάσκαλός του (Αριστοτέλης) «το καλώς ζην» (Πλούταρχος Αλέξ. Ζ΄– Η΄ στη Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαιδεία, λ. Αλέξανδρος). Τι τιμή αν οι γονείς κατορθώνουν και τα δυο!

Κατά την Πατερική έκφραση αποτελεί «τέχνη τεχνών και επιστήμη επιστημών να καθοδηγηθείς άνθρωπο, το πιο πολύτροπο και πιο ποικίλο από τα ζώντα» (Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 2, Απολογητικός της εις Πόντον φυγής, 16), «που είναι σαν κάποιος δεύτερος κόσμος, σε μικρό [μέγεθος] μέγας»· και τούτο γιατί ο Δημιουργός τον έχει καταστήσει «βασίλιά [όλων] των επί γης, που βασιλεύεται άνωθεν [από τον Κύριο]... ζώο... δια της ροπής προς τον Θεό θεούμενο – το πέρας [τέρμα και σκοπός] του μυστηρίου» (Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 38, Εις τα Θεοφάνεια, 11).

Επίπονη και επίμονη και επίμοχθη και μακροχρόνια φροντίδα. Τόνιζε αείμνηστος καθηγητής των Παιδαγωγικών στη Φιλοσοφική των Αθηνών ότι ο ψυχικός κόσμος του ανθρώπου αρχίζει να διαπλάσσεται από την εμβρυακή του ηλικία. Επομένως πλανώνται οικτρά όσοι φρονούν ότι το νήπιό τους θα διορθωθεί όταν μεγαλώσει, γιατί τάχα «τώρα δεν κατάλαβαίνει· ας του κάνουμε τα χατίρια και ας το αφήσουμε να κάνει ό,τι θέλει». Έτσι το παιδί αποβαίνει τυραννίσκος μέσα στο σπίτι.

Μα όταν με τα πολλά το καταλάβουν είναι πια αργά, εφόσον ο χαρακτήρας έχει παγιωθεί, έχει πήξει σαν μπετόν. Αδυνατείς πια να του δώσεις τη μορφή που επιθυμείς. Αυτό γίνεται μόνο στην αρχή, που το σκυρόδεμα είναι υδαρές.

Ως προς τις τακτικές της παιδαγωγικής:

Επιτυχία μεγάλη και σημαντική το να εμπνεύσουν οι γονείς στα παιδιά τους και να έχουν με αυτά φιλικές σχέσεις. Τα παιδιά να επικοινωνούν άνετα μαζί τους, να έχουν ψυχική επαφή, να τους εμπιστεύονται, να μη κρατούν μυστικά κρυφά, επικίνδυνα, να συνεργάζονται, να συσκέπτονται, να νιώθουν ότι ο μπαμπάς δεν είναι «Αποφασίζομεν και διατάσσομεν» – παρέλκει να πούμε ότι η εποχή μας δεν «σηκώνει» πια τέτοιο μοντέλο μπαμπά· η διδαχή με ύφος δασκαλίστικο παλιού καιρού, με κούνημα του δείκτη της δεξιάς, ως από καθέδρας, και με κατάνυγκαστική υφή, φέρνει συνήθως αντίθετα αποτελέσματα.

Αν άρα είναι ευέλικτοι, εκεί που διαβλέπουν κίνδυνο θα έχουν έτσι την ευχέρεια – και ίσως την ανοχή του παιδιού – να του πουν το όχι. Πάντοτε όμως με έξυπνο και οικείο τρόπο, μεταξύ αστείου και σοβαρού, συνάμα δε και ανυποχώρητα.

Η διάκριση και οι ευαίσθητοι χειρισμοί, οι ψυχο-«νευροχειρουργικοί», είναι «εκ των ων ουκ άνευ». Χρειάζεται πολλή-πολλή προσευχή υπέρ φωτισμού χειραγωγού και χειραγωγούμενου, απαιτείται σύνεση και προσοχή και δεξιοτεχνία σε όσους λειτουργούν σε ό,τι το βαρυτιμότερο, στη νωπή ψυχή.

Ο αββάς Δωρόθεος για παρόμοιο θέμα φέρνει την εικόνα των ψαράδων. Παρατηρεί ότι μόλις τύχει και πιάσουν ένα μεγάλο ψάρι δεν το τραβούν αμέσως, μήπως και σπάσει το ράμμα – τώρα έχουμε τις πλαστικές ανθεκτικότερες καθετές, αλλά και αυτές ενδέχεται να σε... «προδώσουν» στα βαριά «κομμάτια». Λοιπόν δεν το παίρνουν πάνω αμέσως, μα μια το χαλαρώνουν και μια το ξαναμαζεύουν, ώσπου ν' ατονήσει. Και τότε το ρίχνουν στο καλάθι τους. (Περί του μη κρίνειν τον πλησίον, 11).

Η ποιμαντική πατερική πείρα επίσης, αποφαίνεται παραβολικά, πως απαιτείται με το ένα χέρι να χαϊδεύεις και με το άλλο να χτυπάς αυτόν που καθοδηγείς. Ούτε μόνο αυστηρότητα ούτε μόνο επιείκεια. Συγκερασμός και των δυο με αγάπη, σοφία και διάκριση.

Δηλαδή ούτε συνέχεια τρυφερότητες και καλοπιάσματα, ούτε συνέχεια βλοσυρότητες και αυστηρότητες. Εκεί που πρέπει ο έπαινος – εκεί που πρέπει ο έλεγχος.

Λοιπόν με το ένα χέρι χάδι και με το άλλο μπάτσος, παραβολικά είπαμε. Όχι όμως και τα δυο συγχρόνως, για το ίδιο πράγμα! Εξηγούμαστε:

Είναι καταστροφικό ο πατέρας να μαλώνει το παιδί και η μητέρα να μαλώνει τον πατέρα γιατί το μάλωσε. Είναι άκρως επιζήμια αυτή η σχιζοφρενική αντιμετώπιση, το παιδί να βρίσκει καταφύγιο στον ένα από τους δύο γονείς και να «σνομπάρει» τον άλλο, φουρτουνιασμένο ή μη. Διότι έτσι: «ένας που οικοδομεί και ένας που γκρεμίζει τι περισσότερο ωφέλησαν παρά κόπους;» (Σειρ. 34.23).

Κάτι ακόμη «μεθοδολογικό»: Οσάκις του πεις «Όχι», θα το κρατήσεις πάση θυσία. Μη τρομάζεις, μητέρα, από το κλάμα, δεν πρόκειται να πεθάνει το παιδί από τα αναφιλητά. Θα κλάψει μερικές φορές, μα σαν πάρει είδηση ότι το κλάμα δεν είναι μαγικό ραβδί που τα καταφέρνει όλα, θα συνεισθεί και δεν θα επιμένει στα κλάματα.

Αλλοιώς για το παραμικρό θα μπήγει τις φωνές και τα κλάματα και τα πόδια δίκην ημίονου που πείσμωνσε. Μια και σου βρήκε το κουμπί, το κλάμα, πάει πια, σε πήρε από κάτω. Όταν του λες «Όχι» θα το κρατάς έως τέλους – οπότε επιβάλλεται να το έχεις μελετήσει, ζυγίσει και σταθμίσει, και όχι να σου ξεφεύγει από το έρκος των οδόντων τυχάρπαστα. Θα το κρατάς παρά τις δυο-τρεις επαγωγές κλαμάτων του. Αν υποχωρείς, έγινες υποχείριο στα «καπρίτσια» του.

Σφάλμα και το να έχουν μερικοί απαιτητικοί γονείς υπερφίαλες αξιώσεις, υπέρτερες των δυνάμεων των παιδιών τους. Δεν είμαστε δα όλοι για αστροναύτες! Πώς να το κάνουμε; Το ζητούμενο είναι το παιδί να είναι φιλόπονο, όχι ράθυμο· να προσπαθεί με τις πολλές ή λίγες δυνάμεις που διαθέτει. Εάν πράγματι καταβάλλει κόπο και σπουδή, τότε χρειάζεται ο έπαινός μας, η στήριξη, η έντεχνη παρηγοριά, και ας μην τα καταφέρνει κάπου καλά. Διαφορετικά θα το ρίξουμε στην απογοήτευση και στα αισθήματα κατωτερότητας. Το αντίθετο ωστόσο, όταν εγωισταίνει.

Επίσης στη «στρατηγική», θα λέγαμε, της αγωγής στοιχείο σπουδαίο είναι η εκμετάλλευση και ο σχολιασμός επικαίρων ή μη γεγονότων. Να βρίσκουμε ευκαιρίες να διεγείρουμε την παιδική προσοχή και να βάζουμε την παιδική σκέψη να φιλοσοφεί πάνω σε «τυχαία» πράγματα. Με τέτοια θεώρηση δυνατόν και από τα αντίθετα να βγει καλό.

Λ.χ. «– Μαμά, βρέχει. Δεν μπορώ να παίξω έξω με τις φίλες μου. – Να πούμε, κορίτσι μου, “Δόξα τω Θεώ”. Είναι απαραίτητη η βροχούλα. Χωρίς αυτή δεν θα είχαμε καρποφορία, όλα θα ήσαν ξερά, ούτε λουλούδια, ούτε πεταλούδες που σου αρέσουν τόσο».

Δίδασκε ο σάρετς Ζωσιμάς του Ντοστογιέφσκυ (στην πραγματικότητα ο όσιος Αμβρόσιος της Όπτινα):

«Κάθε χορταράκι, κάθε έντομο, η χρυσή μέλισσα, το μυρμήγκι, όλα ήξεραν τον δρόμο τους... όλα μαρτυρούσαν το θείο μυστήριο... Κοίταξε το άλογο, τι ευγενικό ζώο που είναι, πιστό στον άνθρωπο, ή το βόδι, που τον τρέφει και δουλεύει... Κοίταξε τη φυσιολογία τους: τι γλυκύτητα, τι αφοσίωση για τον αφέντη τους... τι πραότητα, τι εμπιστοσύνη και τι ομορφιά! Συγκινείσαι... γιατί όλα τους είναι τέλεια, αθώα... Όλα τα πλάσματα, ακόμη και τα πιο ταπεινά, ακόμη και το παραμικρό φυλλαράκι, αποπνέουν τη θέληση του Θεού, τραγουδούν τη δόξα Του, στρέφονται χωρίς να το καταλαβαίνουν... στο Χριστό» (Αδελφοί Καραμαζώφ, Βιβλίο Έκτο, 2, β΄).

Πόση οικολογική ευαισθησία, χάρη και νοστιμιά έχει ο Πατερικός λόγος! Πόσο εξαίσιο θα ήταν να τον μεταχειρίζονταν κάπως και οι γονείς!

Αναφερθήκαμε ακροθιγώς στο περιεχόμενο της παιδαγωγικής. Ας επιμείνουμε λίγο.

Να διδάσκουμε την πίστη στον Θεό, αλλά και την αρετή που μας ζητά. Προστάζει η Βίβλος: «Θα διδάξεις τους γιους σου και τους γιους των γιων σου... » (Δευτ. 4.9) «... τα [αγιογραφικά] λόγια ταύτα... Και θα τα διδάξετε τα παιδιά σας ν' ασχολούνται με αυτά και όταν κάθονται στο σπίτι και όταν πορεύονται στην οδό και όταν κοιμούνται και όταν σηκώνονται» (Δευτ. 11.18-19).

Θα φρονηματίζει το στόμα μας, μα κυρίως η ζωή μας. «Είπε ο αββάς Ιακώβ: Δεν υπάρχει ανάγκη μόνο από λόγια, γιατί υπάρχουν πολλά λόγια στους ανθρώπους σε τούτο τον καιρό· αλλά υπάρχει ανάγκη από έργο. Γιατί αυτό είναι το ζητούμενο και όχι λόγια που δεν έχουν καρπό» (Μέγα Γερωντικό Πανοράματος Γ' σελ. 84).

Αν ο βίος αντιστρατεύεται στην κούφια ρητορεία, τότε ισχύει και εδώ το ρητό του Σειράχ που μνημονεύσαμε πριν: «Ένας που οικοδομεί, και ένας που γκρεμίζει, τι περισσότερο ωφέλησαν παρά κόπους;» (34.23).

Ακόμη: Πηγαίνουν μερικοί και κοινωνούν τα παιδιά τους, ενώ οι ίδιοι μένουν ακοινωνήτοι. Κάποτε όμως το παιδάκι το παρατηρεί. Δυσλεύει το μυαλουδάκι του και βλέπει τη δυσαρμονία και το οξύμωρο και ρωτάει τον γονιό: «Αφού είναι καλό να κοινωνούμε, εσύ γιατί δεν κοινωνείς»; Ποια η δικαιολογία τότε για την ανακολουθία; Καταρρέει μέσα του ό,τι του είχε οικοδομήσει, εξατμίζεται ό,τι του είχε ενσταλάξει για την αξία της Θείας Κοινωνίας.

Είναι κωμικό, μαζί και θλιβερό να διδάσκει κανείς για το ύψος της πραότητας οργισμένος ή να πολυλογεί για τον θησαυρό της σιωπής, όπως τονίζει η Κλίμαξ (17.3).

«Του λέει [του αββά Σερίνου] ο αββάς Ποιμήν: «Αν θέλεις να τον ωφελήσεις [τον μαθητή σου Ισαάκ], δείξε του με έργο την αρετή, γιατί αν προσέχει στον λόγο [μόνο], μένει αργός. Αν όμως του δείξεις με έργο, τούτο θα [του] παραμείνει [για πάντα]» (Μέγα Γεροντικό Πανοράματος, Γ' σελ. 134). Χρεία δηλαδή διδασκαλίας... «εποπτικής»!

Ο Ιωάννης ο Σιναΐτης πάλι νουθετεί τον καθοδηγητή να είναι απαλλαγμένος από τα πάθη, ώστε να μπορεί λ.χ. να υποκριθεί τον θυμωμένο, αν τούτο ωφελήσει τον μαθητή του (31.18). Αντίθετα, το να εξοργίζεται πραγματικά είναι τόσο άτοπο και ανοίκειο όσο η αλεπού μέσα στο κοτέτσι· θανατώνει (31.48).

Αλήθεια, μερικοί διορθώνουν δήθεν το παιδί τους, μα στην ουσία εκτονώνονται ξεσπώντας πάνω του το μένος τους, που αδυνατούν να συγκρατήσουν.

Το νήπιο, όσο μικρό και να είναι, έχει το αισθητήριο και αντιλαμβάνεται τότε η μητέρα έχει χάσει την αυτοκυριαρχία της και το τιμωρεί για να ξεθυμάνει, και τότε το τιμωρεί ψύχραιμα και λελογισμένα για το καλό του.

Αχ! Πόσο τρομερό χρέος και ταυτόχρονα τιμή των γονέων! Συνδημιουργοί του Θεού! Δίνουν ζωή όχι σε ένα κάποιο βιολογικό ον, σε ένα σκουλήκι ας πούμε, – ούτε αυτό δεν μπορούμε να το κάνουμε από το μηδέν – αλλά σε ύπαρξη που έχει προορισμό τη θέωση! Καταλαβαίνουν τι σημαίνει τούτο; Καταλαβαίνουν τη διπλή τους ευθύνη, την προσωπική αναμφίβολα, μα και τη γονική; Είναι απαραίτητη η πίστη και η αρετή για τον εαυτό τους, αλλά και για να τα εμπνεύσουν στα βλαστάρια τους. Τότε καταξιώνονται ως γονείς, αλλιώς δεν είναι άξιοι για γονείς.

Ιερομόναχος Ιουστίνος.

Πηγή : <https://www.koinoniaorthodoxias.org/>